

EDUCAȚIA NONFORMALĂ/EXTRAȘCOLARĂ

**PARTICULARITĂȚILE ACTIVITĂȚILOR NONFORMALE
ÎN CADRUL CERCURILOR ȘCOLARE ÎN VIZIUNEA
CADRELOR DIDACTICE**

CZU: 374.1

DOI: 10.46727/c.17-11-2023.p308-319

Vasile ANDRIEȘ,

doctor în științe politice,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

ORCID iD: 0000-0002-8312-8741

Marina COSUMOV

doctor, conferențiar universitar,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

ORCID iD: 0000-0003-2180-7199

Rezumat. *Activitatea nonformală ca fenomen educațional permite folosirea eficientă și plăcută a timpului liber al elevilor, dezvoltarea vieții asociative, dezvoltarea capacităților de a lucra în grup și de a coopera în rezolvarea unor sarcini complexe, dezvoltarea voinței și formarea trăsăturilor pozitive de caracter. Scopul activităților nonformale în cadrul cercurilor școlare constă în dezvoltarea unor aptitudini speciale, antrenarea elevilor în activități cât mai variate și bogate în conținut, cultivarea interesului pentru activități socio-culturale, facilitarea integrării în mediul școlar, oferirea de suport pentru reușita școlară în ansamblul ei, fructificarea talentelor personale și corelarea aptitudinilor cu atitudinile caracteriale. Activitatea în cadrul cercurilor școlare prezintă o serie de particularități și se supune unor exigențe pedagogice specifice pe care trebuie să le cunoască și să le valorifice toate cadrele didactice implicate în acest domeniu. Aici, cadrul didactic va manifesta o atitudine creatoare, inclusiv, prin aplicarea metodelor variate, atât în modul de realizare a activităților propriu-zise, cât și, mai ales, în relațiile/comunicarea cu elevii.*

Cuvinte-chee: *cercuri de creație, cadre didactice/conducători de cercuri, personalitatea elevului, condiții extrașcolare/nonformale.*

Summary. *The non-formal activity as an educational phenomenon allows the efficient and pleasant use of students' free time, the development of associative life, the development of the abilities to work in a group and to cooperate in solving complex tasks, the development of the will and the formation of positive character traits.*

The purpose of non-formal activities within school circles consists in developing special skills, training students in activities as varied and rich in content as possible, cultivating interest in socio-cultural activities, facilitating integration into the school environment, providing support for school success as a whole, the fruition of personal talents and the correlation of skills with character attitudes.

The activity within the school circles presents a series of particularities and is subject to specific pedagogical requirements that all teachers involved in this field must know and capitalize on. Here, the teaching staff will show a creative attitude, including, through the application of various methodologies, both in the way of carrying out the actual activities and, especially, in the relations/communication with the students.

Keywords: *creative circles, teaching staff/circle leaders, student personality, extracurricular/non-formal conditions.*

Conform Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova (2020), efectele educației și învățământului extrașcolar, inclusiv în cadrul cercurilor, sunt benefice pentru dezvoltarea personalității formabilului contribuind la optimizarea rezultatelor învățării, la creșterea activismului și procesului de implicare în diferite activități instituționale și comunitare etc. [1, p. 17]. Un factor important de motivare a formabililor pentru participarea în activitățile extrașcolare ține de experiența psihopedagogică a cadrelor didactice, a prestatorilor de servicii educaționale extrașcolare.

În cadrul cercetării ne-am propus identificarea și analiza impresiilor/experiențelor cadrelor didactice/conducătorilor de cercuri cu privire la procesul didactic, metodologia, conținuturile, dar și dificultățile cu care aceștia se confruntă în propria activitate. În acest scop, în perioada februarie – martie 2023, a fost organizat un sondaj adresat cadrelor didactice/conducătorilor de cercuri din instituțiile de învățământ general din țară la care au participat 168 de respondenți.

Diagramele reprezentate în figura 1 relatează mediul de activitate și profilurile cercurilor de elevi. Astfel, cele mai răspândite profiluri sunt cele artistice (în special muzicale), precum și social-pedagogice (în special este vorba de cercuri literare, media, limbă străină, etc.).

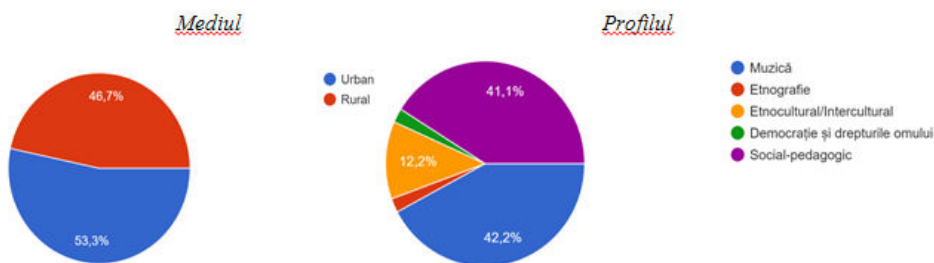

Figura 1. *Contextul de activitate al respondenților*
Răspunsuri ale respondenților

Conducătorii respondenți ai cercurilor de creație au calificare profesională în domeniul educației cu o rată de 100% (Figura 5):

Figura 5. Calificarea profesională a conducătorilor de cerc

Circa 63% din cadrele didactice/ conducători de cercuri dețin gradul didactic doi, în timp ce doar 29% și cca 8% dețin gradele didactice unu și respectiv, superior (Figura 6). Specificăm faptul că un conducător de cerc are clasa de salarizare 52 și coeficientul 2,90, în timp ce învățătorul în învățământul general - 56 și respectiv 3,16. Prin urmare, pentru învățătorii cu grad didactic I sau superior, conducerea cercurilor nu este atractivă din punct de vedere financiar.

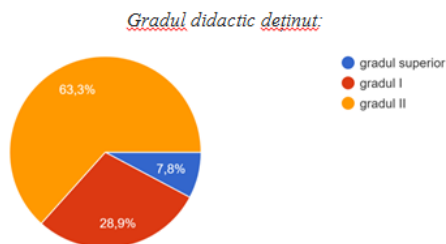

Figura 6. Gradele didactice ale respondenților

Printre cele mai frecvente motive, care au determinat acceptarea conducerii de către profesori a cercurilor de creație se enumeră: interesul, creativitatea și dedicația (65,6%), perspectiva dezvoltării profesionale (36,7%), suportul financiar (17,8%), existența timpului liber (7,8%). (Figura 7):

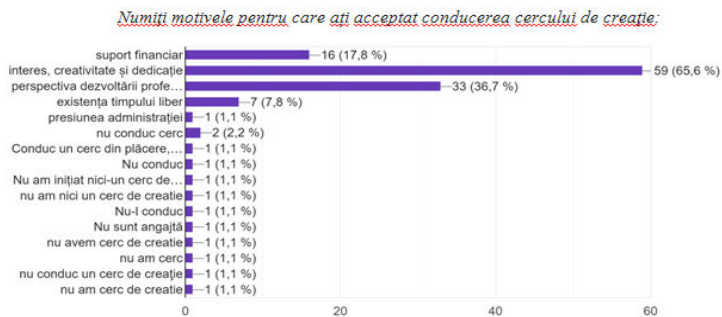

Figura 7. Motivele cadrelor didactice pentru acceptarea conducerii cercurilor de creație

Totodată, în rezultatul chestionării s-a constatat că marea majoritate (cca 76,7%) a cercurilor de școlare includ elevi de diferite vârste. Nu există o categorisire exhaustivă în organizarea acestora, conform anumitor clase de elevi, conținuturi abordate, arii de interes specific anumitor vârste și categorii de elevi. (Figura 8):

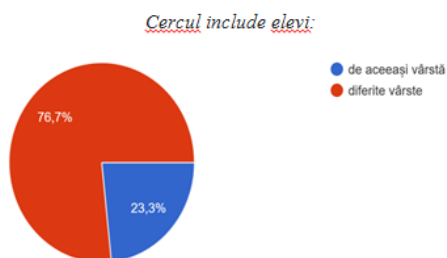

Figura 8. Componența cercurilor școlare

În figura 9 observăm că în funcție de evoluția elevilor claselor gimnaziale spre clasele liceale descrește și numărul doritorilor de a frecventa cercurile existente în instituții. Astfel, elevii claselor 5-7 frecventează în proporție de cca 62% cel puțin un cerc de creație, Elevii claselor 8-9 frecventează cel puțin un cerc de creație în proporție de 34,5%, în timp ce doar 23,3% din elevii claselor 9-10 frecventează cel puțin un cerc de creație. Elevii clasei a 12-a frecventează în număr de 16,7% cel puțin un cerc de creație. Există și o explicație logică a acestei situații: elevii claselor IX și XII sunt mai mult preocupați de reușita absolvirii gimnaziului și respectiv liceului.

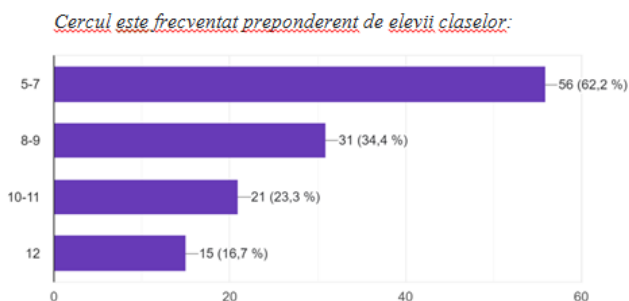

Figura 9. Reprezentanța claselor de elevi în cadrul cercurilor de creație

Conform datelor din figura 10, printre cele mai dese motive pentru care elevii frecventează cercurile de creație, în opinia cadrelor didactice, ar fi: dezvoltarea personală (73,3%), petrecerea timpului liber (52,2%), aprofundarea în domeniu (35,6%). Deși, atestăm și alte motive, precum: lipsa formelor alternative de incluziune (5,6%), insistența părinților (2,2%) etc.

Numiți motivele pentru care considerați că elevii frecventează cercurile de creație:

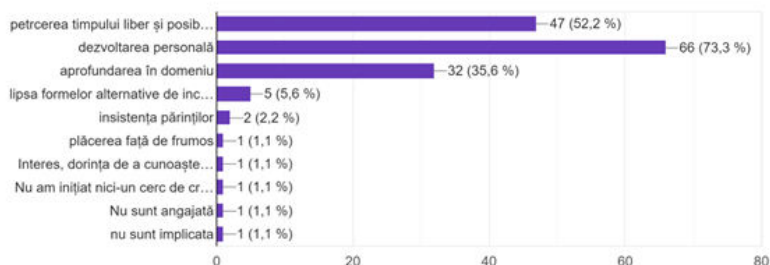

Figura 10. Motivele elevilor pentru frecventarea cercurilor de creație (în opinia cadrelor didactice)

În ceea ce privește gradul de implicare a elevilor în activitatea cercurilor de creație în raport cu lecțiile de bază, cadrele didactice susțin că aproximativ 49% din elevi manifestă un grad de implicare mai sporit în cadrul cercurilor (Figura 11). O bună parte dintre elevii ce frecventează cel puțin un cerc de creație (cca 44,4%) manifestă același grad de implicare în ambele forme de activitate.

Gradul de implicare a elevilor în cadrul cercurilor este mai sporit în raport cu lecțiile de bază:

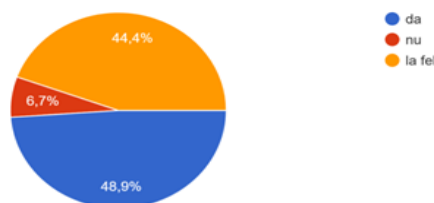

Figura 11. Implicarea elevilor în activitatea cercurilor

Conform figurii 12, printre categoriile de elevi care frecventează cercurile de creație regăsim elevi: pasionați de domeniul respectiv (45,5%), capabili și talentați (41,1%), din familii vulnerabile (5,6%), din grupuri de risc (2,2%).

Bifați categoriile de elevi care frecventează cercul de creație:

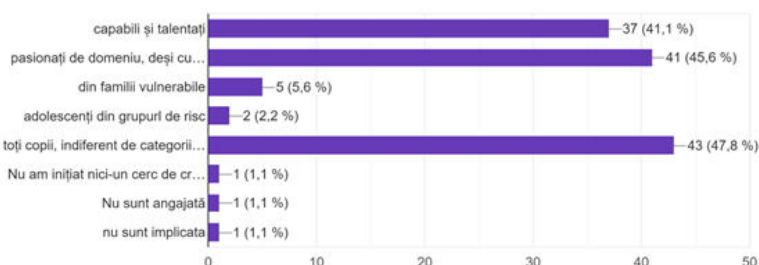

Figura 12. Categoriile de elevi care frecventează cercurile de creație

Peste 60 % din cadrele didactice practică metode de organizare a procesului educativ în cadrul cercurilor diferite de cele de la disciplina de bază.

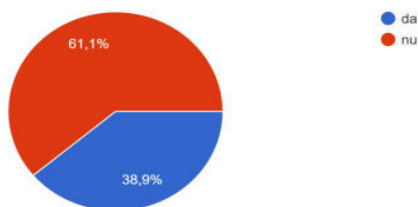

Figura 13. Ponderele metodelor specifice de organizare a activității cercurilor de creație

În general, profesorul/conducătorul cercului de creație are o libertate sporită de activitate, în funcție de particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor, de opțiunile acestora, dar și de posibilitățile variate reprezentate de baza logistică/materială a fiecărei instituții de învățământ.

Conținuturile și activitățile organizate în cadrul cercurilor prin care se construiesc și se organizează situațiile de învățare crează un echilibru optim între abordările teoretice și cele aplicative, respectând o evoluție a procesului de cunoaștere bazat pe articularea tuturor funcțiilor psihicului elevului (sensibilitate, atenție, memorie, imaginație și gândire) [4, p. 97]. În aceste condiții, libertatea de opțiune a cadrului didactic, în raport cu demersul metodologic, se va reflecta în primul rând în alegerea conținuturilor ce urmează a fi studiate, în selectarea bibliografiei, în funcție de resursele locale, de condițiile existente în școală și de individualitatea fiecărui elev sau cel puțin grup de elevi cu preocupări și interese convergente [3, p. 76].

Majoritatea cadrelor didactice/conducătorilor de cercuri consideră că în cadrul cercurilor sunt dezvoltate și alte competențe decât la lecțiile de bază (Figura 14). Deși, atât curriculumul pentru învățământul formal, cât și cel pentru educația și învățământul nonformal prescriu aceleași axe valorice, precum: orientarea spre formarea de competențe; centrare pe cel ce învață; asigurarea interconexiunii dintre finalități, conținuturi și activități de învățare; varietatea conținuturilor; inter- și trans-disciplinaritatea; învățarea activă în medii favorabile de educație etc., în cadrul cercurilor de creație se va urmări: integritatea abordării

Considerați că în cadrul cercurilor sunt dezvoltate și alte competențe decât la lecțiile de bază:

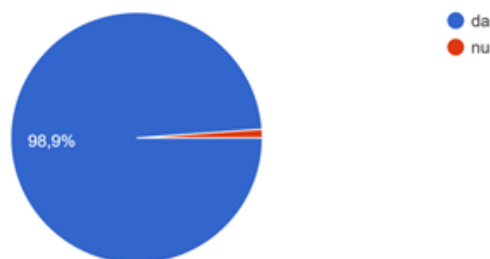

Figura 14. Competențe dezvoltate

sociocentrice și psihocentrice a conținuturilor/activităților; centrarea pe interesele, abilitățile și aptitudinile elevilor; dezvoltarea timpurie a vocațiilor elevilor; complementaritatea și extinderea activităților de educație extrașcolară; valorificarea potențialului educativ-nonformal în scopul dezvoltării personalității elevilor [2, p.35].

În ceea ce privește dificultățile întâmpinate de către cadrele didactice/conducătorii de cercuri în cadrul activității cercurilor s-au conturat: insuficiența resurselor materiale (65,6%), lipsa motivației personale (16,7%), insuficiența elevilor (14,4%), receptivitatea administrației (6,7%), atitudinea părinților (6,7%) (Figura 15):

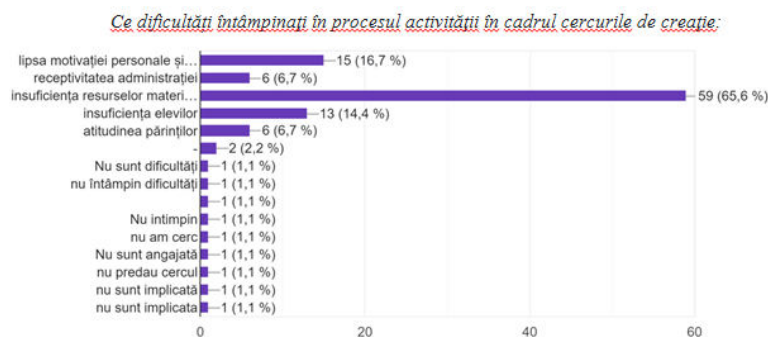

Figura 15. Dificultăți întâmpinate de către cadrele didactice/conducătorii în cadrul activității cercurilor

Datele prezentate conduc spre ideea că *cercurile de creație* reprezintă o componentă supra-adăugată a procesului educațional care nu prezintă interes atât pentru administrația instituțiilor, cât și pentru cadrele didactice și părinți. Chiar dacă o parte din cadrele didactice/conducătorii de cercuri au acceptat conducerea unui cerc de creație în scopul acumulării unui venit suplimentar, totuși aceștia nu sunt suficient de motivați pentru activitatea respectivă.

Majoritatea cadrelor didactice/conducătorilor de cercuri (81,1%) susțin necesitatea elaborării unui cadru metodologic specific activităților în cadrul cercurilor de creație (Figura 16, 17):

Figura 16/17. Viziuni cu privire asupra Cadrului metodologic de activitate a cercurilor de creație

Conform datelor prezentate în figura de mai jos, 45,6% din cadrele didactice/conducători ai cercurilor de creație au realizat stagii de specializare/perfecționare în cadrul instituțiilor de învățământ superior, cca 20,2% au realizat aceste cursuri în cadrul instituției în care activează, iar cca 10% în cadrul organului local de specialitate.

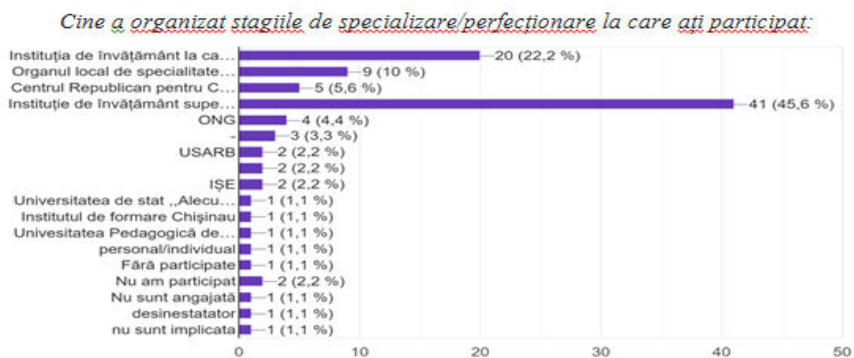

Figura 18. Lista instituțiilor/stagiilor de specializare ale cadrelor didactice

Printre disciplinele de bază pe care le dețin cadrele didactice/conducători de cercuri de creație se enumeră: educație muzicală (cca 45%), limba și literatura română (cca 38%), limba engleză/franceză (cca 18%), matematica (cca 10%), istorie (cca 7%). Deținătorii de alte discipline de bază reprezintă un număr mai mic de 5%.

Numărul de ore săptămânale și durata acestora prevăzute pentru activitatea cercurilor de creație cuprind între 2 și 12 ore a câte 45 minute.

Printre metodele didactice utilizate de către cadrele didactice/conducătorii de cercuri se enumeră:

- metode tradiționale (explicația, conversația, demonstrația);
- metode activ-participative/interactive (joc de rol, jocuri în echipă, jocuri de dicție/mimul, de cercetare/confectionare/investigație etc.)

Metodele de evaluare mai frecvente aplicate de către cadrele didactice/conducătorii de cercuri în cadrul cercurilor de creație cuprind: observarea sistematică, autoevaluarea, creativitatea interpretativă, elaborarea produsului, jocuri între echipe, posterul, concursuri, victorine, expoziții, portofoliul. O parte de cadre didactice/conducători de cercuri de creație susțin că participarea la concursuri, festivaluri, concerte este cea mai bună formă de evaluare a competențelor elevilor. Deși, printre răspunsurile primite regăsim și opinii ce susțin ineficiența și lipsa aplicării evaluării în cadrul cercurilor de creație.

În general, în cadrul cercurilor școlare se pot dezvolta o serie de competențe și abilități. Acestea pot varia în funcție de profilul cercurilor și de activitățile desfășurate în interiorul acestora. Iată câteva com-

- petențe și abilități comune care, conform opiniei cadrelor didactice/ conducătorilor de cercuri, pot fi dezvoltate în cadrul acestor activități:
- abilități de comunicare: *interacțiunea cu ceilalți membri ai cercului dezvoltă abilitățile de ascultare activă, exprimare clară și comunicare eficientă;*
 - abilități de colaborare: *colaborarea cu membrii cercului în realizarea unor obiective comune promovează abilitățile de lucru în echipă, negociere și rezolvare a conflictelor;*
 - abilități de liderat: *oferirea ocaziilor de a fi lider sau de a participa la activități de conducere în cadrul unui cerc poate dezvolta abilități precum delegarea sarcinilor, motivarea celorlalți și luarea deciziilor;*
 - abilități de planificare și organizare: *participarea într-un cerc poate implica planificarea și organizarea de evenimente sau activități, ceea ce dezvoltă competențele de gestionare a timpului, stabilirea priorităților și organizarea resurselor;*
 - abilități de prezentare: *prezentarea și împărtășirea ideilor în fața membrilor cercului poate ajuta la dezvoltarea abilităților de vorbit în public, structurarea discursului și utilizarea tehnicilor de prezentare eficiente;*
 - abilități de rezolvare a problemelor: *participarea în cadrul cercurilor poate implica identificarea și rezolvarea problemelor specifice, ceea ce contribuie la dezvoltarea abilităților de analiză, gândire critică și luare a deciziilor;*
 - abilități de networking: *interacțiunea cu membrii cercului oferă oportunități de a construi relații profesionale și de a dezvolta abilități de networking, cum ar fi stabilirea și menținerea legăturilor, crearea de contacte și dezvoltarea unei reputații în domeniul respectiv.*

Ultima formare/stagiu de specializare/perfecționare în domeniu de care au beneficiat majoritatea cadrelor didactice/conducătorii de cercuri de creație s-a desfășurat în perioada anilor 2018 – 2023. Deși, cca 12% din cadre didactice susțin că nu au nici o formare în domeniul de referință a activității cercului condus.

În lista aspectelor/problemelor importante de examinat în cadrul formărilor continue a cadrelor didactice/conducătorilor de cercuri de creație, conform opiniei respondenților, se enumeră:

- structura proiectării de lungă durată;
- aspecte metodologice, jocuri muzicale etc.;
- metode interactive de lucru în cadrul cercurilor;
- insuficiența de ore individuale;
- lipsa surselor financiare;
- lipsa resurselor educaționale;
- implicarea elevilor în activități extrașcolare;
- experiența altor cadre didactice/altor țări;

- programe și ghiduri metodologice existente;
- noi forme de organizare/metode/procedee de lucru în echipă;
- exemple de bune practici;
- metode de lucru, proiectări;
- puține ore de cerc;
- relația factorului național și general-uman în formarea și dezvoltarea personalității elevilor;
- metode de motivare a elevilor;
- proiectarea didactică, abordarea centrată pe copil;
- metode de evaluare centrate pe copil;
- aspectele privind rolul activităților extrașcolare;
- materiale necesare pentru dezvoltarea personală;
- respectarea principiilor democratice de către toți actorii: părinți, elevi, profesori.

Printre propunerile mai importante, parvenite din partea respondenților cu privire la sporirea implicării active a elevilor în educația extrașcolară la nivel de clasă/școală/comunitate, regăsim:

- să fie organizate mai multe concerte;
- proiecte utile;
- calitatea actului didactic;
- metode de motivare a elevilor;
- integrarea elevilor în diverse forme de activitate artistică;
- sustinerea din partea părinților, interesul și implicarea cadrelor didactice;
- condiții, cabinete dotate cu tehnică de sonorizare modernă, posibilitatea de a lucra și cu un grup mai mic de copii, spre deosebire de cerințe să fie nu mai puțin de 15 copii în grup, ceea ce mi se pare absurd;
- să fie organizate excursii pentru copii;
- un interes mai sporit al părinților și elevilor față de carte;
- să fie finanțate mai multe tipuri de cercuri pentru a satisface dorințele fiecărui elev;
- existența în cadrul instituției a cercurilor sportive, muzicale, coreografice;
- sală amenajată, materiale, suport financiar etc.;
- asigurarea cu materiale didactice/support didactic;
- să fie incluse în timpul orarului de lucru, nu după lecții;
- ridicarea interesului copiilor și implicarea părinților;
- conștientizarea la nivel de stat, comunitate a importanței unei conduite și a conștiinței ecologice;
- existența unui spectru mai larg de cercuri;
- diversificarea ofertelor;
- colaborarea cu Centrul de Creație, petrecerea orelor;
- implicarea părinților și a comunității în organizarea de excursii, vizi-

te la muzee sau alte instituții culturale, prelegeri sau ateliere susținute de profesioniști din diferite domenii, proiecte de cercetare sau de voluntariat, etc.;

- schimb de experiențe cu alte instituții/localități/țări etc.

Rezultatele obținute în cadrul sondajului denotă existența unui sistem complex de cercuri școlare ce se desfășoară în cadrul instituțiilor de învățământ general. În același moment, atestăm o serie de probleme existente sub diverse aspecte: conceptual, metodologic, logistic etc.

În acest context, remarcăm importanța implementării unor acțiuni, precum:

- elaborarea unui cadru metodologic (materiale didactice, curricule pe domenii/profiluri, ghiduri metodologice etc.);
- implicarea unui personal didactic calificat/specializat în domeniul/profilul de referință al cercului de creație vizat;
- conștientizarea importanței cercurilor școlare ca activități indispensabile în formarea personalității integre a elevilor;
- consolidarea relației triadice „școală/profesor – elev - părinte” în scopul implicării și organizării eficiente a activităților în cadrul cercurilor școlare.

Bibliografie:

1. *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova*/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020.
2. Cosumov M. *Activitatea extrașcolară în context curricular modern* – În: Rev. Artă și educație artistică. Revistă de cultură, știință și practică educațională. Nr.1-2 (14-15). Bălți, 2010, pag. 92-97.
3. Dave R. *Fundamentele educației permanente*. București: Humanitas, 1991.
4. Хуторской, А.В. *Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному?* Москва: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005.